

Sprawozdanie z XIII Międzynarodowej Konferencji *Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich. Tanatos* (Wrocław 11–12 maja 2017)

W dniach 11–12 maja 2017 r. w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego odbyła się Międzynarodowa Konferencja *Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich. Tanatos*. Była to już XIII edycja konferencji z cyklu *Wielkie tematy*. Wśród uczestników konferencji znaleźli się goście z 17 krajów, m.in. z Turcji, Gruzji, Włoch, Rosji, Ukrainy, Czech, Słowacji, Serbii, Bośni i Hercegowiny oraz Chorwacji.

Podczas sesji plenarnej wygłoszono cztery referaty: Aleksandr Szajkin (Orzeł) przedstawił referat poświęcony śmierci świętego i złoicy w staroruskich tekstach XI i XII wieku; Dagmar Mocna (Ołomuniec) w swym wystąpieniu podjęła tematykę zmartwychwstania i ukrzyżowania w twórczości Jana Nerudy; Snežana Milosavljević Milić (Nisz) omówiła motyw katabolizmu i powiązała go z narracyjną koncepcją świętej historii; Tetiana Mejzerska (Kijów) zajęła się artystyczną tekstualizacją śmierci w powieści *Mezopotamia* Serhija Żadana.

W drugiej części obrady rozpoczął referat Ludmiły Łucewicz (Warszawa), którego tematem była śmierć w rozmyślaniach Lwa Tołstoja. W dalszej kolejności Olena Galeta (Lwów) zaprezentowała motyw śmierci we współczesnej literaturze ukraińskiej. Tibor Žilka (Nitra) skoncentrował się na literaturze postkolonialnej i obrazie gwałtownej śmierci; Dragana Vukićević (Belgrad) swoją wypowiedź poświęciła metamorficzności śmierci w powieści *Nečista krv* Borisava Stankovića. Tę część zakończył Konstantin Barszta (Petersburg), który przedstawił rozważania o metafizyce samobójstwa w twórczości Dostojewskiego.

W popołudniowej sesji wysłuchano dziewięciu referatów. Nina Osipowa (Kirow) skupiła się na toposie śmierci oraz śmiechu w kulturze rosyjskiej; Jarosław Poliszczuk (Kijów) omówił rolę śmierci i karnawału w literackim Lwowie lat 1939–1941; Mirjana Arežina (Banja Luka) w centrum swoich badań postawiła poetę Mavra Ve-tranovića; Lubomir Machala (Ołomuniec) przedstawił wątek gry i tańca ze śmiercią w czeskiej i słowackiej prozie po listopadzie 1989; Roman Krasilnikow (Wołgoda) mówił o motywach tanatologicznych w kontekście paradygmatu artystycznego w literaturze rosyjskiej; Andrijana Kos-Lajtman (Zagrzeb) skoncentrowała się na śmierci w poezji Darka Cvijetića; Danuta Sosnowska (Warszawa) zaprezentowała problematykę tanatyczną w powieści Václava Vokolka *Cesta do pekel*, Tetiana Kaczak (Iwano-Frankiwska) zajęła się motywami tanatycznymi we współczesnej ukraińskiej lite-

raturze dla dzieci i młodzieży; Boris Łanin (Moskwa) podjął temat śmierci i władzy w postsowieckiej antytopii.

Drugiego dnia konferencji część rusycystyczna przebiegała w trzech sekcjach. W pierwszej Irina Rajkowa (Moskwa) zajęła się rosyjsko-europejskimi paralelizmami związanymi z tajemnicą śmierci i pochówkami. Referat Olgi Żurawiel (Nowosybirsk) mówił o sytuacji fabularnej „przedstawienia” w staroruskiej hagiografii. Emine Inanyr (Stambuł) przedstawiła dyskurs historyczno-kulturowy na temat „mitu poświęcenia” w planie porównawczym. Magdalena Dąbrowska (UW) i Alina Orłowska (UMCS) skupiły się na śmierci w kontekście trzęsienia ziemi w Lizbonie w 1755 roku oraz na obliczach śmierci w poezji masońskiej XVII wieku. Anna Szełajewa i Leonid Wysokozkow (Petersburg) mówili o podwójnym pogrzebie Katarzyny II i Piotra III jako tanatologicznym micie rosyjskiej historii. Irina Bielajewa (Moskwa) ukazała *Ojców i dzieci* Turgieniewa w świetle artystycznej tanatologii pisarza.

W sekcji drugiej Tatiana Miegreliszwili (Tbilisi) przedstawiła romantyczną koncepcję śmierci w tekstach Lermontowa. Sylwia Kamińska-Maciąg (UWr) zaprezentowała referat pt. *Życie po śmierci. O psychologii marzeń sennych w prozie Władimira Odojewskiego*. Jelena Połtawiec (Moskwa) nakreśliła koncepcję trzech śmierci Andrieja Bołkońskiego w aspekcie poetyki *Wojny i pokoju* Tołstoja, a Galina Romanowa (Moskwa) dała charakterystykę motywu śmierci w powieściach Dostojewskiego. Mirosława Michalska-Suchanek (UŚ) wystąpiła z referatem pt. *Samobójcy w twórczości Fiodora Dostojewskiego – próba typologii*, zaś Joanna Nowakowska-Ozdoba (Kielce) skupiła się na temacie śmierci w *Braciach Karamazow* Dostojewskiego. Katarzyna Arciszewska (UG) mówiła o dwóch aspektach mitu wampirycznego w literaturze rosyjskiej – śmierci i nieśmiertelności; Marta Łukaszewicz (UW) opowiedziała o motywie śmierci i zmartwychwstania w późniejszych dziełach Nikołaja Leskowa; Jadwiga Gracla (UŚ) wygłosiła referat pt. *Modernistyczne dialogi ze śmiercią*; Andrzej Dudek (UJ) skupił się na antropologii śmierci Dmitrija Mierieżkowskiego; Nel Bielniak (Uniwersytet Zielonogórski) ukazała motyw śmierci w intymistyce Iwana Bunina; Justyna Tymieniecka-Suchanek (UŚ) omówiła temat śmierci zwierząt w literaturze rosyjskiej z perspektywy *animal studies*.

Sekcję trzecią poświęconą literaturze rosyjskiej otworzyła Zsuzsanna Kalafatics (Budapeszt), przedstawiając interpretację śmierci w opowiadaniach Remizowa. Jelena Borisowa-Jurkowskaja (UW) mówiła o śmierci jako wydarzeniu codzienności w tekstach Remizowa i Rozanowa, Alfija Smirnowa (Moskwa) zajęła się ontologią śmierci w prozie Gazdanowa. Anna Paszkiewicz (UWr) przedstawiła referat pt. *Suicidia w twórczości Gajto Gazdanowa*. Jakub Walczak (UWr) zajął się nieuchronnością śmierci w losach bohaterów Puszkina i Charmsa. Anna Zabijako (Archangielsk) wygłosiła referat o idei umierania jako odrodzenia w utworach pisarzy Dalekiego Wschodu.

Kolejną część obrad otworzyła Aurelia Kotkiewicz referatem *Karnawalizacja śmierci w literaturze rosyjskiej lat 30. XX wieku*. Ilona Motejunajte (Psków), mówiła o umieraniu i śmierci w twórczości Durylina, zaś Walentyna Gerasimczuk (Kijów) zajęła się tym tematem w dziełach Gorkiego i Leonowa. Olga Sazontchik (Jena) przedstawiła obraz śmierci w utworach dla dzieci Arkadija Gajdara. Wystąpienie Giovanny Spendel (Turyn) dotyczyło świadectwa śmierci i myśli o zmartwychwstaniu w prozie Andrieja Płatonowa. Natalia Kaźmierczak (UAM) i Giulia Baselica (Turyn) mówiły odpowiednio o antropologii śmierci w twórczości Sieroszewskiego oraz o Pawle Muratowie i wizerunku śmierci w renesansie włoskim.

Kolejną część obrad sekcji rusycystycznej rozpoczęło wystąpienie Zairy Gura-miszwili (Tbilisi) na temat *Eros i Tanatos w powieści „Mistrz i Małgorzata”*. Ała Gromowa (Moskwa) poruszyła tematykę śmierci w twórczości Leonida Zurowa. Tematem referatu Beaty Pawletko (UŚ) była analiza wspomnień Jewrosinii Kiersnowskiej *Ile wart jest człowiek*. Janusz Świeży (UJ) mówił o wymiarach śmierci w opowieściach moskiewskich Jurija Trifonowa. Ostatnie trzy wystąpienia dotyczyły kolejno: motywu śmierci dziecka w twórczości Walentina Rasputina (Aleksandra Urban-Podolan, Uniwersytet Zielonogórski), tradycji funeralnych diaspory rosyjsko-języcznej w Chinach (Andriej Zabijako, Archangielsk) oraz śmierci Lenina jako motywu utworów dramatycznych (Natalja Siemienowa, Petersburg).

Następna sekcja otwarta została referatem Laury Piccolo (Rzym) na temat śmierci w twórczości Jurija Mamlejewa. Kolejne wystąpienia, dotyczące strachu przed śmiercią we współczesnej rosyjskiej literaturze wojennej, przedstawiły Aldona Borkowska (Siedlce) oraz Maja Polechina (Odincowo). Dwa ostatnie odczyty poświęcone motywowi narkotyków w twórczości Władimira Sorokina oraz dialektyce śmierci w powieściach *Głowa profesora Dowella* Aleksandra Bielajewa i *Futu.re* Dmitrija Głuchowskiego ogłoszone zostały przez Aleksandrę Zywert (UAM) i Ewę Kozak (Siedlce).

Przedostatnią rusycystyczną sekcję rozpoczął odczyt Natalii Maliutiny (Rzeszów) dotyczący śmierci w nowożytnych rosyjskich utworach dramatycznych. Lidia Mię-sowska (UŚ) wygłosiła referat pt. *Rytualizacja śmierci w najnowszej dramaturgii rosyjskiej*. Rytuály śmierci w filmie Renaty Litwinowej *Ostatnia bajka Rity* omówiła Beata Waligórska-Olejniczak (UAM). Dwa ostatnie wystąpienia nawiązywały do powieści *Musiiałam umrzeć* Mariny Ahmedowej (Joanna Kula, UW) oraz *Bajki Starego Wilna* Maxa Freia (Marina Romanienkowa, Wilno).

Ostatnie spotkanie w ramach sekcji rusycystycznych otworzyła Ludmiła Szew-czenko z referatem poświęconym ewolucji tematu śmierci w prozie rosyjskiej. Kolejna prelegentka, Tatiana Kuczina (Jarosław), mówiła o synonimach kontekstowych „życia” i „śmierci” w prozie Michaiła Szyszkina, a Elżbieta Tyszkowska-Kasprzak (UW) swój odczyt poświęciła cielesnemu aspektowi śmierci w twórczości tego pisarza. Temat nieśmiertelności człowieka w powieści Jewgienija Wodołazkina *Awia-*

tor przedstawił Filippo Camagni (UJ). Wystąpienia rusycystyczne zamknęła Galina Nefagina (Słupsk) analizą utworu Wodołazkina pod kątem chronotopów tanatologicznych.

Uczestnicy części ukrainistycznej obradowali równolegle w dwóch sekcjach. Pierwszą z nich otworzył Tomasz Hodana (UJ) referatem *Śmierć grzesznika w prawosławnej literaturze polemicznej epoki unii brzeskiej*. Zbliżoną tematykę podjęła Alicja Nowak (*Czyścić kontra mytarstwa w polemice czasów unii w Brześciu*). Wystąpienia Denysa Pilipowicza i Ireny Betko zogniskowane były wokół sztuki umierania i mistycyzmu w epoce ukraińskiego baroku. Walentyna Sobol zaprezentowała swe badania nad *Koncepcjami nieśmiertelności w literaturze ukraińskiego baroku*.

Tematyka większości wystąpień pierwszych dwóch części skupiała się wokół tematyki śmierci w twórczości konkretnych autorów ukraińskich XIX i XX w.: M. Kociubynskiego i W. Wynnyczenki (Ryszard Kupidura), W. Tkaczuka (Anna Horniatko-Szumilowicz), M. Chwyłowego (Hałyna Chomenko i Marta Zambrzycka) oraz T. Melniczuka (Iryna Borysiuk). Hałyna Żukowska przedstawiła analizę twórczości współczesnej pisarki H. Pahutiak, a Albert Nowacki – również tworzącego współcześnie prozaika W. Łysa.

Syntetyzujący charakter miały wystąpienia Olhi Baszkyrowej (o śmierci we współczesnym powieściopisarstwie ukraińskim), Iryny Naczytaluk (poświęcone „małej prozie” XIX/XX w.), Natalii Jarmołenko (ludowym opowieściom o „Wielkim Głodzie”), Olhi Trebik (baśni ukraińskiej), Lidii Kawun (ukraińskiej prozie lat 20. XX w.) oraz Tetiany Cepkało (ukraińskiej dwudziestowiecznej poezji). Na popołudniowej sesji wystąpili wrocławscy ukraińcy: Anna Ursulenko (*Cywilizacja post mortem. Obraz świata postapokaliptycznego w powieści Kyś Tatiany Tołstoj i powieści Kaharłyk Ołeha Szynkarenki*), Jadwiga Skowron (*Śmierć cywilizacji w świecie przedstawionym powieści Oczamymria Ołeksandra Irwancia*) oraz Mateusz Świełlicki (*Śmierć, trauma i dorastanie w ukraińskiej literaturze dla dzieci*), a także badaczka z Chersonia Ałła Demczenko (*Міфопоетична танатологія у ліриці Сергія Жадана*) i wrocławski rusycysta Marcin Borowski (*Umrzeć godnie lub podle – obrazzy śmierci w światach fantasy Mariny i Siergieja Diaczenków*).

Problematyka śmierci jako temat konferencji okazała się nader aktualna w kontekście współczesnej Ukrainy, dotkniętej konfliktem zbrojnym. Refleksja nad obecną skomplikowaną ukraińską sytuacją zdominowała końcową dyskusję i wystąpienie podsumowujące Agnieszki Matusiak, kierownik Zakładu Ukrainistyki Uniwersytetu Wrocławskiego.

Równolegle toczyły się obrady bohemistów oraz znawców literatur południowo-słowiańskich z udziałem badaczy z ośrodków uniwersyteckich polskich i zagranicznych.

Podsumowując konferencję, warto zwrócić uwagę na szeroką paletę tematyczną związaną z literaturami słowiańskimi prezentowanymi w bardzo różnych aspektach:

od tekstów najstarszych do najnowszych; od referatów skupiających się na jednostkowych dziełach po badania przekrojowe; od autorów znajdujących się w kanonie literatury światowej po niedawno odkryte talenty czy twórców mniej znanych itd. Szczególnie istotny jest międzynarodowy wymiar konferencji: reprezentacja badaczy obejmowała bardzo wiele różnych instytucji z różnych krajów, nie tylko tych tradycyjnie zaliczanych do kręgu słowiańskiego.

Anna Ćwik, Marcin Gaczkowski
Uniwersytet Wrocławski

Sprawozdanie z sympozjum w Woli Uhruskiej *Nauka w służbie narodu. Dziesięć sympozjów polsko-ukraińskich* (Wola Uhruska, 26–27 maja 2017 r.)

Współpraca Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z gminą Wola Uhruska ma już swoją wieloletnią tradycję. Jeszcze przed organizacją pierwszych sympozjów naukowych nawiązano wieloaspektową współpracę, która po dziś dzień przynosi wymierne korzyści. Jednym z jej pierwszych efektów było wydanie monografii naukowej pt. *Gmina Wola Uhruska na tle Euroregionu Bug. Język i kultura*, red. Feliks Czyżewski (Wola Uhruska 2003). Dziś współpracę tę można uznać za modelowy przykład i pewną formę wzorca dla innych jednostek samorządowych i naukowych, którym zależy na podobnym współdziałaniu w zakresie szeroko pojętego dobra wspólnego. Wartość takich przedsięwzięć zauważalna i doceniana jest obecnie nie tylko przez władze gminy Wola Uhruska, środowiska akademickie UMCS, ale również przez przedstawicieli innych ośrodków naukowych, samorządowych i oświatowych w Polsce oraz poza jej granicami.

Dzięki zaangażowaniu ówczesnego Dyrektora Instytutu Filologii Słowiańskiej UMCS prof. dra hab. Feliksa Czyżewskiego oraz Wójta Gminy Wola Uhruska mgra Jana Łukasika zrealizowano również pomysł wprowadzenia cyklicznych spotkań – transgranicznych sympozjów polsko-ukraińskich, których tematyka po dzień dzisiejszy skupia się zarówno na kwestiach samorządowych, jak i naukowych. Brali w nich udział nie tylko naukowcy z Polski (m.in. z UMCS, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego), Ukrainy (m.in. z Instytutu Językoznawstwa Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie, Uniwersytetu im. Łesi Ukrainki w Łucku, Uniwersytetu w Żytomierzu, Uniwersytetu w Krzywym Rogu) i Białorusi (Uniwersytet w Brześciu, Uniwersytet w Grodnie), ale również przedstawiciele władz państwowych i wojewódzkich, jednostek samorządu terytorialnego powiatów: włodawskiego i białskiego, gmin: Ruda-Huta, Sawin, Wło-